

8. príkazanie: NEBUDEŠ KRIVO SVEDČIŤ PROTI SVOJMU BLÍŽNEMU

„Nevyslovíš krivé svedectvo proti svojmu blížnemu!“ (Ex 20, 16). „Otcom bolo povedané: „Nebudeš krivo prisahať, ale splniš, čo si Pánovi prisahal!“... Vaša reč nech je „áno - áno,“ „nie - nie“. Čo je navyše, pochádza od Zlého.“ (Mt 5, 33; 37)

Katechizmus Katolíckej cirkvi nás v téme Boh je pravda učí: „Pravda je podstatou tvojich slov a všetky rozsudky tvojej spravodlivosti sú večné“ (Ž119,160). „A teraz, Pane, Bože, ty si Boh a tvoje slová sú pravda“ (2Sam 7,28); preto sa Božie prisľúbenia vždy plnia. Boh je Pravda sama, jeho slová nemôžu klamať. Preto sa možno s úplnou dôverou spoľahnúť na pravdivosť a vernosť jeho slova vo všetkom.“ (KKC 215).

Starý zákon dosvedčuje, že Boh je prameň všetkej pravdy. Jeho slovo je pravda jeho zákon je pravda. Jeho „vernosť z pokolenia na pokolenie“ (Ž 119,90). Pretože „Boh je pravdivý“ (Rim 3,4), sú členovia jeho ľudu povolaní žiť v pravde. (KKC 2465).

Boh nám v Zjavení daroval svoju pravdu a svoju vernosť a my ľudia máme byť pravdiví vo svojom živote. Pravda je jedna – objektívna – a treba ju hľadať, poznávať, dorastať do nej. Je svetlom, v ktorom jasne poznávame Boha, svet i seba. Pravda je zhoda veci a rozumu. Podľa novovekých a súčasných koncepcií človek pravdu kreuje – vytvára. Potom pravda je to, na čom sa zhodnú uznávaní odborníci v danej oblasti. Alebo pravda je to, čo odhlasujú demokratický zvolení poslanci – to, čo chce väčšina. Alebo pravda je to, čo sa všeobecne prijíma dnes ako pravdivé, atď. V tomto chaose koncepcií pravdy ľudia prestali hľadať pravdu. Stačí im iba názor, ktorý sa mení podľa módy. Niekedy nie je ani vlastný a premyslený. Dôležitejšie ako sama pravda je v dnešnej občianskej spoločnosti mienka, verejná mienka. Prieskumy verejnej mienky na všetko možné. Dnešnú dobu charakterizuje povrchnosť a poznávať pravdu znamená ísť do hĺbky: svojho svedomia, myslenia, dôsledne žiť podľa viery. Žiť v pravde je hrdinstvo, ktoré je pre konzumného človeka ťažké alebo až zbytočné.

Sv. Ján Pavol II. začal encykliku Veritatis splendor týmito slovami: „Jas pravdy sa skvie vo všetkých dielach Stvoriteľa, predovšetkým však v človeku, ktorý je stvorený na obraz a podobu Boha: pravda osvecuje rozum a formuje slobodu človeka, a tak ho privádza k tomu, aby Pána poznal a miloval. Preto žalmista volá: Pane ukáž nám svetlo svojej tváre.“

Ak by sme hodnotili príkázania Desatora primárne z pohľadu alebo v duchu ôsmeho Božieho príkázania, mohli by sme ho charakterizovať ako pravdu o Bohu a pravdu o človekovi. Kto žije vo svetle týchto príkázaní, žije v pravde pred Bohom, pred ľuďmi i pred samým sebou.

Ak sa konkrétnejšie zameriame na znenie ôsmeho príkázania, badáme v ňom dva rozmery. Prvý rozmer je oblasť pravdy a druhý rozmer je oblasť bytia, konania a reči. A aké sú hlavné požiadavky pravdy? Ak máme spojenie s Kristom, ktorý je sám cesta, pravda a život, máme cítiť záväznosť k pravde v bytí, zmýšľaní, konaní a reči.

PRAVDA a bytie

Pravdivosť v bytí znamená, prijať povolanie, ktoré nám dáva Boh. Počúvať, keď nás volá po mene. Každý z nás má svoje miesto v jeho večnom pláne spásy. Ak sa vzpierame a odmietame Boží hlas, nikdy sa neuskutoční to, k čomu sme povolaní. Ak nežijeme podľa Božieho volania, neexistujeme v plnej pravde svojho bytia. Čo to znamená, stať sa tým, čím mám byť? Čo to

znamená byť v zhode v pravde vo svojom bytí? Znamená to, žiť dôsledne podľa svedomia, v ktorom sa ozýva hlas Božej pravdy a neustále načúvať volaniu v aktuálnej životnej situácii. Človek môže žiť v skutočnom svete iba vtedy, ak vie, čo je pravda a môže urobiť rozhodnutia, cez ktoré buduje svoj život. Človek z prirodzenosti smeruje k pravde. Boh nám dáva účasť na svojom božskom živote a my máme byť jeho spolupracovníkmi, aby sme boli skutočne tým, čo z nás Boh urobil novým stvorením. Svojím bytím máme zodpovedať povolaniu, ku ktorému sme boli povolani. (Porov. Ef 4,1).

Pravda a bytie sú zviazané a preto prvý záväzok pre človeka je žiť v pravde. Vo vzťahu k pravde nemôže byť človek ľahostajný, nemôže sa riadiť v živote výsostne iba svojimi pocitmi. Pravdu treba nachádzať, o pravdu sa treba usilovať, pravdu treba hľadať. Vždy to obnáša osobnú námahu, zápas so sebou samým a aj so svetom, aby sme došli k pravde.

Sv. Tomáš Akvinský opísal význam pravdy pre bytie človeka: Ľudia by nemohli žiť spolu, keby nemali dôveru, teda, keby si nepodávali pravdu. Tam kde panuje nepravda, klamstvo, tam ľudia žijú oddelene, žijú v skrýšach, do ktorých utekajú z obavy pred inými, aby nepodľahli manipulácii násilia. Mnoho ľudí prežíva ťažkosti vo viere, pretože prenášajú na Boha svoju nedôveru, akej sa naučili v medziľudských vzťahoch. Nie je možná viera bez schopnosti dôverovať, bez dôverného odovzdania sa Bohu. Inak povedané, ak strácaš dôveru k pravde, ťažko uveríš v Boha a taktiež v človeka.¹

PRAVDA a myslenie

Účasť na Božej pravde môžeme získať pravdivým zmýšľaním. Pokorne prijatá viera nás stavia do svetla jasnej Božej pravdy. Biskupským heslom pápeža Benedikta XVI. sa stalo slovné spojenie z 3. listu sv. apoštola Jána: „spolupracovníci pravdy“. V knihe rozhovorov s P. Seewaldom Boh a svet pápež vysvetlil: „Musím povedať, že za desaťročia profesorského účinkovania som veľmi silno pociťoval kritickú potrebu pravdy u seba samého... Kresťanstvo prichádza s ambíciou povedať nám čosi o Bohu, o svete i o nás samých – čosi, čo je pravdivé a čo nám osvetľuje cestu. V tejto dobe treba obnoviť hľadanie pravdy a odvahu hovoriť pravdu.“²

Sv. Ambróz píše: Pôvabná duša, poznaj seba, pretože si obrazom Boha. Poznaj seba človeče, pretože si slávou Boha (porov. 1Kor 11,7). Poznaj sám seba (pravdu o sebe), svoju veľkosť a bdej nad sebou. Čím človek je a čo má robiť, sa stáva zrejším vtedy, keď Boh zjavuje seba samého. (Porov. Veristatis splendor č. 10). Sv. Pavol v liste Rimanom povzbudzuje: „*Nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnou zmýšľania, aby ste vedeli rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je dobré, milé a dokonalé.*“ (Rim 12,2). Pravda a pravdivosť obsahujú v sebe túžbu prísť k čo najdokonalejšiemu poznaniu pravdy. Boh stvoril človeka ako mysliaceho tvora. Máme schopnosť poznávať a schopnosť myslieť. Nemáme sa obmedziť iba nato, že budeme hovoriť, čo si myslíme, ale iným máme odovzdávať objektívnu pravdu. Nepremýšľať účelovo, ale poctivo uvažovať a hľadať pravdu a podstupovať námahu, ktorá je potrebná pri poznávaní hlbších skutočností.

PRAVDA a konanie

¹ Porov. KKC v päťdesiatich témach. s. 230.

² P. Seewald: Boh a svet. s. 211.

Pôstna liturgia nám počas piateho týždňa predkladá tento text: „Ježiš povedal: „Ak ostanete v mojom slove, budete naozaj mojimi učeníkmi, poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí.“ (Jn 8,32). Pravda, ktorá oslobodzuje od nás vyžaduje, aby sme ju nielen poznali, počúvali ale podľa nej aj konali. „*Žime podľa pravdy v láske všestranne vrastajme do toho, ktorý je hlavou, do Krista.*“ (Ef 4,15). V pravde zotrávame, ak chodíme v pravde, keď konáme podľa pravdy v láske. (Porov. 2 Jn 1-3; 3 Jn 3). Konat' s láskou a podľa pravdy je predpokladom pre stále hlbšie poznávanie pravdy.

Katechizmus Katolíckej cirkvi v bodoch 2471 – 2474 zdôrazňuje potrebu vydávania svedectva v prospech pravdy: „Kristus pred Pilátom vyhlasuje, že prišiel na svet, aby vydal svedectvo v prospech pravdy. Kresťan sa nemá hanbiť za svedectvo v prospech nášho Pána. V situáciách, ktoré vyžadujú svedectvo viery, kresťan ju má jednoznačne vyznať podľa príkladu svätého Pavla pred jeho sudcami. Má si zachovať „svedomie bez úhony pred Bohom i pred ľuďmi“ (Sk 24,16).

Povinnosť kresťanov zúčastňovať sa na živote Cirkvi ich pobáda, aby konali ako svedkovia evanjelia a záväzkov, ktoré z toho vyplývajú. Toto svedectvo spočíva v odovzdávaní viery slovami a skutkami. Svedectvo je úkon spravodlivosti, ktorý potvrdzuje pravdu alebo ju dáva poznať.

„Všetci... veriaci v Krista, kdekoľvek žijú, sú povinní príkladom života a svedectvom slova ukázať nového človeka, ktorého si obliekli krstom, a moc Ducha Svätého, ktorý ich posilnil birmovaním.“

Mučeníctvo je najvyššie svedectvo o pravde viery; označuje svedectvo, ktoré siaha až po smrť. Mučeník vydáva svedectvo zosnulému a vzkriesenému Kristovi, s ktorým je spojený láskou. Vydáva svedectvo o pravde viery a kresťanského učenia. Podstupuje smrť úkonom čnosti mravnej sily. Svedectvo sv. Ignáca Antiochijského. Za cisára Trajána (98-117) nastalo veľké prenasledovanie kresťanov. Ignáca u neho obžalovali, že obracia mnoho ľudí ku Kristovi. Odmietol obetovať cisárovým bohom a zriecť sa viery v Krista, sám cisár nad ním vyriekol rozsudok. Cisár nariadil, aby ho odviekli do Ríma a hodili divej zveri. Nasadili mu okovy a viedli ho do Ríma. Napísal cirkvám v Efeze, v Magnézii, v Trallách ďakovné listy a tiež List Rimanom, z ktorého poznáme jeho slová: „Drahí bratia, nemajte so mnou nijakú útrpnosť a neprotivte sa mojej poslednej ceste, lebo je to cesta radostná a milá k životu a k spaseniu. Som Kristovým zrnom; chcem, aby ma zomleli zuby divej zveri, aby som sa tak stal Kristovým čistým chlebom. Nechajte, aby som bol pokrmom pre šelmy, pomocou ktorých možno dosiahnuť Boha.“

Treba si uvedomiť, že je kresťanskou povinnosťou vydávať svedectvo pravde evanjelia v oblasti každej činnosti. Verejnej i súkromnej. Ak je to nevyhnutné, obetovať aj svoj život. Mučeníctvo je najvyšším svedectvom o pravde viery. (Youcat 454).

V snahe konať podľa pravdy je dôležitým elementom odvaha. Pravda je odvážna. Sila pravdy premôže akékoľvek násilie. Posledné víťazstvo bude patriť pravde. Posledný súd to nebude nič iné ako triumf pravdy. A ktokoľvek, kto má na svedomí lož, musí mať obavy kvôli súdu, pretože tam sa zjaví každé klamstvo. Ľudia chcú byť odvážni, ale nespájajú odvahu s pravdou. Zdá sa im, že odvaha sa spája so silou. Sila odvahy spočíva v pravde a v zamilovaní si pravdy. Pravda spôsobuje, že tí, ktorí ju poznajú sú nepohodlní pre klamárov, ktorí zrádzajú pravdu. Na zemi je hon na tých, ktorí stoja na strane pravdy. Takýto hon bol i na Ježiša. Pred

Pilátom zazneli dôležité slová Pána Ježiša: „Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde.“ (Jn 18,37). Jeden kazateľ povedal k týmto slovám dosť odvážny komentár: Cieľom Ježišovej misie, kvôli ktorej prišiel na túto zem nebola porážka satana, nebolo zjavenie lásky, nebolo zničenie ostňa smrti. Cieľom jeho misie bolo vydať svedectvo o pravde. Všetko ostatné vtom bolo zahrnuté. Zamilovať si pravdu je dôležitým pre správnu podobu nášho svedomia. Citlivosť svedomia sa dá zmerať postojom ku klamstvu. Čím je svedomie dokonalejšie, tým je citlivejšie na klamstvo. Výchova zodpovedného človeka musí byť vždy spojená s úsilím, zapáliť v ňom lásku k pravde. Kto neklame, žije vo svete pravdy, ktorý je Božím svetom, nech o tom ten dotýčný vie alebo nevie. Boh je totiž Pravda.

Sv. Faustína v tomto duchu napísala: Pravda vždy nosí trňovú korunu. Vždy – nezávisle na tom, či je vo väzení, v táboroch, v rodinnom dome, či v spoločenstve Bohu zasvätených ľudí. Pravda je spojená s vydávaním svedectva a jej cenou neraz krv.

PRAVDA a reč

Od sv. Augustína poznáme tieto slová: „Ak to, čo je v poznaní, nachádza sa aj v slove, slovo je pravdivé, je pravdou, akú ľudia očakávajú. Čo je v mysli, nech je aj v slove. Čo sa nenachádza v mysli, nech sa nenachádza ani v slove.“ Keď nehovoríme pravdu, neprehrešujeme sa iba voči nej, prehrešujeme sa voči večnej Pravde. Komunikáciou sa má zhovárajúci skutočne stať účastným na tom, čo komunikujúci má v sebe. Na druhej strane človek nie je povinný zveriť sa každému. Okrem toho sú veci, o ktorých sa nemá vôbec hovoriť. Keď sa však hovorí, je potrebné povedať pravdu. Viac bude uvedené k tejto oblasti pri zmienke o tajomstve.

Sväté písmo zdôvodňuje túto povinnosť nábožensky. Potom ako Boh daroval ľuďom svoju pravdu a svoju vernosť, ľudia sú povinní byť pravdiví v medziľudských vzťahoch. Kresťania sa stali údmi Kristovho tela, ktorý je pravda a preto majú byť pravdiví jeden k druhému. Sv. Tomáš Akvinský argumentuje aj tým, že sme dostali dar reči, aby sme mohli prejavovať svoje vnútro, myšlienky a svoju vôľu. Hovoriť niečo odlišné od toho, čo si myslíme, alebo chceme, znamená ísť proti zmyslu reči. Vo diele Summa theologiae píše: „Keďže je reč prirodzene prejavom myslenia, je neprirodzené a nesprávne, ak niekto rečou prejavuje niečo, čo nemá v mysli.“³

PREVINENIA PROTI PRAVDE

Lož

„Je zrejmé, že nepravdivý výrok vyslovený s úmyslom klamať, je lož.“ Pán odhaľuje v lži diabolské dielo: „Vaším otcom je diabol... v ňom pravdy niet. Keď luhá, hovorí zo seba, lebo je luhár a otec lži“ (Jn 8,44). **Lož** je najpriamejším previnením proti pravde. Klamať znamená hovoriť alebo konať proti pravde s cieľom uviesť do omylu. Keďže lož narúša vzťah človeka k pravde a k blížnemu, poškodzuje základný vzťah človeka a jeho slova k Pánovi.

Závažnosť lži sa posudzuje podľa povahy pravdy, ktorú deformuje, podľa okolností, podľa úmyslu toho, kto sa jej dopúšťa, a podľa škôd, ktoré utrpeli tí, čo sú jej obeťou. Hoci lož je sama osebe len všedným hriechom, stáva sa smrteľným hriechom, keď vážne narúša čnosti spravodlivosti a lásky.

³ Summa theologiae, II-II, q. 110 a. 3

Lož je zneuctením slova, ktorého úlohou je komunikovať iným poznaniu pravdu. Vedomý zámer priviesť bližného do omylu tvrdeniami, ktoré sú v rozpore s pravdou, je priestupkom proti spravodlivosti a láske. Vina je väčšia, keď hrozí nebezpečenstvo, že úmysel oklamať bude mať zhubné následky pre tých, čo sú takto odvedení od pravdy. Lož – pretože je porušením čnosti pravdovravnosti – je skutočným násilím, spáchaným na bližnom. Zasahuje ho v jeho schopnosti poznania, ktorá je podmienkou každého úsudku a každého rozhodnutia. Obsahuje v zárodku rozdelenie duchov a všetko zlo, ktoré toto rozdelenie spôsobuje. Lož je škodlivá pre každú spoločnosť, podkopáva dôveru medzi ľuďmi a trhá tkanivo spoločenských vzťahov.

Za lož alebo klamstvo sa považuje to, čo je povedané, no nezhoduje sa s myšlienkou. Alebo odbornejšie povedané: lož je predstierané prejavenie vlastného vnútra, ktoré v skutočnosti protirečí vnútornému cíteniu a presvedčeniu. Môže byť vyjadrené slovami alebo inými vonkajšími znakmi.

Na základe pohnútok rozlišujeme:

Lož zo žartu – nedá sa hovoriť o klamstve, pretože počúvajúcí rozumejú, že nejde o skutočné klamstvo, ale ide o žart

Lož z nutnosti – kvôli odvráteniu nejakej škody alebo o získanie výhody

Škodlivá lož – niekto sa ňou usiluje uškodiť bližnému

Je potrebné spomenúť výnimky a výhradu pri hovorení pravdy a tou je tzv. reštrikcia. V morálnej teológii sa rozlišuje medzi jednoduchou reštrikciou a rozšírenou reštrikciou. Pri reštrikcii sa stáva reč dvojsmyselnou. Reštrikcia sa odohráva vo vnútri hovoriaceho. Avšak týka sa danej situácie. Je to situácia, ktorá robí reč dvojsmyselnou. Hovoriaci používa túto dvojsmyselnosť na ochranenie tajomstva. V mysli ostane časť výroku, ktorý obsahuje pravdu a tá časť, ktorá neobsahuje pravdu sa povie navonok. Napr. otázka: Bol si niekedy v Austrálii? A dotyčný odpovie: Áno, pričom myslí prstom na mape. Pri rozšírenej reštrikcii ide v odpovedi o istú dvojsmyselnosť, keď vo výpovedi môže ísť aj o pravdu aj o luhanie. Dodatočný výklad a vysvetlenie sa však neposkytne. Výpoveď Peter je doma môže znamenať, že sa nachádza v dome a rovnako, že akurát obeduje. Rozšírená reštrikcia je prípustná, avšak moralisti upozorňujú nato, že je ťažké medzi nimi rozlišovať.

Falošné svedectvo a krivá prisaha. Ak sa nejaké tvrdenie, ktoré je v rozpore s pravdou, vyjadří verejne, nadobúda osobitnú závažnosť. Pred súdom sa stáva falošným svedectvom. Ak sa koná pod prisahou, ide o **krivú prisahu**. Takéto správania prispievajú buď k odsúdeniu nevinného, alebo k ospravedlneniu vinníka, alebo k zvýšeniu trestu, do ktorého obžalovaný upadol. Vážne ohrozujú vykonávanie spravodlivosti a správnosť rozsudku vyneseného sudcami. (KKC 2476).

Rešpektovanie dobrého mena osôb zakazuje každý postoj a každé slovo, ktoré im môže zapríčiniť nespravodlivú škodu. Previňuje sa:

— **nerozvážnym posudzovaním**, kto hoci aj mlčky bez dostatočného podkladu pripúšťa ako pravdivú nejakú morálnu chybu bližného;

— **ohováraním**, kto bez objektívne platného dôvodu odhaľuje chyby a previnenia bližného osobám, ktoré o nich nevedia;

— **osočovaním**, kto tvrdeniami, ktoré sú v rozpore s pravdou, poškodzuje dobré meno druhých a dáva príležitosť k mylným úsudkom o nich. (KKC 2477)

O. Raniero Cantalamessa pri tejto téme hovoril, že nedá sa odobrať úplne všetko rozprávanie o druhých, ale je potrebné zobrať z týchto rečí jed. Zlé súdy odsudzujú nielen hriech ale aj človeka. Aby sa vyhlo nerozvážnemu posudzovaniu, každý sa má usilovať, pokiaľ je to možné, vysvetľovať si v priaznivom zmysle myšlienky, slová a skutky svojho bližneho: „Predpokladá sa, že každý dobrý kresťan má byť ochotnejší skôr po dobrom si vysvetľovať nejasný výrok bližneho, než ho odsúdiť. Ak si ho nijako nemôže vysvetliť po dobrom, nech sa ho opýta, ako ho chápe; a ak ho chápe nesprávne, nech ho láskavo opraví. A ak to nestačí, nech hľadá všetky vhodné prostriedky, aby [bližný] výrok správne pochopil, a tak sa zachránil pred omylom.“ (KKC 2478)

Ohováranie a osočovanie ničia dobré meno a česť bližneho. Česť je totiž spoločenské svedectvo o ľudskej dôstojnosti a každý má prirodzené právo na česť svojho mena, na svoju dobrú povesť a na úctu. Preto ohováranie a osočovanie narúša čnosť spravodlivosti a lásky.

Pravdivé chyby bližneho je niekedy dovolené vyjaviť, môže to byť dokonca povinnosť. Musí ísť o nejaké väčšie dobro.

Ide o:

Spoločné dobro – ak je niekto nevhodný na pracovné miesto, ktoré by malo vplyv na širšie spoločenstvo; sem môžeme zaradiť i rôzne posudky a odporúčania do práce; posudkom, odporúčaním sa vyjadruje mienka o schopnostiach alebo nedostatočnosti danej osoby. Je to v prospech spoločného dobra aj v prospech danej osoby.

Dobro tretej osoby – niekto by kvôli svojej pravdivej chybe, slabosti alebo zlozvyku spôsobil veľa zla tretej osobe (odsúdili by nevinného kvôli zatajeniu pravého zločinca),

Dobro toho, kto zjavuje chyby – chcem sa s niekým v dobrom poradiť o bližnom a zjavím jeho chybu.

Dobro toho, kto sa dopustil chyby – chyby detí rodičom, podriadených nadriadeným a je to za účelom ochrany pred väčším morálnym zlom.

Existujú zvláštne prípady, keď sa zverejňujú chyby, prečiny, hriechy iných (po súdnom rozhodnutí a zverejnení, ak sa skutok z tajného stal verejným, historici, novinári)

Veľkosť hriechu ohovárania a osočovania sa posudzuje podľa veľkosti škody, ktorú dotýčný utrpel na dobrej povesti. Treba brať do úvahy i tieto okolnosti:

Veľkosť hriechu, vážnosť rozprávajúcej osoby a vážnosť ohováraného a osočovaného.

Prehrešujú sa nielen tí, ktorí vyslovujú urážlivé slová, ale aj tí, ktorí počúvajú a v danej chvíli nezakročia, nezastavia ohovárajúceho, alebo osočujúceho, či toho, kto uráža a nevyjadria svoj nesúhlas, nebránia toho, kto je ohováraný a osočovaný. Ešte ťažšia je vina tých, ktorí počúvajú a tešia sa z urážky na cti bližneho.

Treba zavrhnúť každé slovo alebo správanie, ktoré **lichotením, pochlebovaním alebo povolnosťou** povzbudzuje a utvrdzuje druhého v jeho zlých skutkoch a v jeho skazenom správaní. Pochlebovanie je ťažkým previnením, ak sa človek stáva spoluvinníkom nerestí alebo ťažkých hriechov. Túžba preukázať službu alebo priateľstvo neospravedlňujú dvojakoť v reči.

Pochlebovanie je všedným hriechom, keď vychádza iba z túžby byť príjemným, vyhnúť sa nejakému zlu, uspokojiť nejakú potrebu alebo dosiahnuť oprávnené výhody. (KKC 2480).

Chvastanie alebo vystatovanie je previnením proti pravde. To isté platí aj o irónii, ktorá má za cieľ znevážiť niekoho tým, že zlomyseľne zosmiešňuje niektorú črtu jeho správania.

Každé previnenie proti spravodlivosti a pravde ukladá pôvodcovi previnenia povinnosť nápravy, a to aj vtedy, keď sa mu odpustilo. Keď nie je možné napraviť krivdu verejne, treba to urobiť tajne. Osočovateľ je povinný nepravdu odvolať. Ohovárač má poprosiť, aby sa rozprávanie o chybách nešírilo ďalej.

Ak toho, kto utrpel škodu, nemožno odškodniť priamo, treba mu dať v mene lásky morálne zadosťučinenie. Táto povinnosť sa vzťahuje aj na priestupky proti dobrému menu blížneho. Toto morálne a niekedy aj materiálne odškodnenie sa má ohodnotiť podľa veľkosti spôsobenej škody. Zaväzuje vo svedomí. (Porov. KKC 2481 – 2487).

Kto urazil, poškodil alebo zničil česť blížneho je povinný zo spravodlivosti a lásky, aby ju obnovil a to spôsobom, ako ju urazil. Kto urazil, ohováral, osočoval atď. v určitom prostredí, v tom istom prostredí to má napraviť. Kto verejne napadol česť blížneho, verejne ju má obnoviť: odproséním, odvolaním svojich slov. Povinnosť nápravy zahŕňa aj nahradenie prípadných materiálnych strát.

Rešpektovanie pravdy

Pravda si vyžaduje diskretnosť a teda rozlišovať, kedy, za akých okolností a čo sa má komu povedať. Pravda sa neraz zneužíva ako zbraň, ktorá skôr ničí ako buduje. Pri odovzdávaní informácií si treba pripomenúť trojité Sokratovo sito: „Je to pravda? Je jej odovzdanie dobré? Je prospešné?“ Rešpektovanie pravdy zahŕňa aj spôsob, akým sa má adresovať druhým. Pravda má byť radšej nástroj lásky a pomoci a nie zbraň voči druhému.

Svoje miesto tuná má napomínanie blížneho, tzv. *correctio fraterna*. Je to prejav lásky voči blížnemu, pri ktorom mi ide o dobro osoby, ktorú je potrebné napomenúť. Pápež Benedikt XVI. v posolstve na Pôstne obdobie 2012 uviedol: „Zoči-voči zlu netreba mlčať. Myslím na postoj tých kresťanov, ktorí sa či už z ľudských ohľadov, alebo jednoducho z pohodlnosti, skôr prispôbia všeobecnej mentalite, než by svojich bratov upozornili na spôsoby myslenia a konania, ktoré protirečia pravde a nesledujú cestu dobra.“ „Pohnútkou kresťanského napomínania však nikdy nesmie byť duch odsúdenia alebo obviňovania: vždy sa má konať z lásky a milosrdenstva a vychádzať zo skutočnej starosti o dobro brata. Apoštol Pavol hovorí: „*Bratia, keby aj niekoho pristihli pri nejakom poklesku, vy, ktorí ste duchovní, napravte ho v duchu miernosti; a daj si pozor, aby si aj ty neupadol do pokušenia*“ (Gal 6, 1).

V medziľudských vzťahoch má dôležité miesto česť blížneho. Česť a vzájomné prejavy úcty tvoria neustály základ lásky. Pravá manželská a pravá vzájomná láska medzi rodičmi a deťmi súvisia s vnútornou hodnotou jednotlivcov, ako aj so vzájomným uznaním a vzájomnou úctou. Strata úcty a ohľadu navzájom znamenajú zmenšenie alebo koniec vzájomnej lásky. Pre rozvoj vlastnej osobnosti je dôležité, aby jednotlivci dokázali, že sú osoby hodné cti a aby sa všetci rešpektovali a navzájom mali v úcte.

TAJOMSTVO

Existujú tzv. úradné tajomstvá (politici, vojaci, lekári, právnici), ktoré sú dôvernými informáciami a majú ostať v tajnosti. V oblasti súkromného života je potrebné zachovať zdržanlivosť vo vyjadrovaní.

Absolútna nedotknuteľnosť platí pre spovedné tajomstvo. Každý kňaz, ktorý spovedá, je pod veľmi prísnyimi trestami viazaný zachovať absolútne tajomstvo, čo sa týka hriechov, z ktorých sa mu jeho kajúcnici vyznali. Ani nesmie použiť poznatky, ktoré získal pri spovedi o živote kajúcnikov. Toto tajomstvo, ktoré nepripúšťa výnimky, sa volá „sviatostná pečať“, lebo to, čo kajúcnik vyjaviť kňazovi, ostáva „zapečatené“ sviatosťou. (KKC 1467).

Pod pojmom tajomstvo rozumieme pravdy, ktoré majú ostať skryté. V srdci a mysli nosíme i skutočnosti, ktoré nie je dovolené prejsť navonok. Nemôžeme povedať všetko, čo je pravdivé, alebo čo za také pokladáme. Osobné tajomstvá a ich stráženie sú veľmi dôležité pre dozrievanie osobnosti jednotlivca a rovnako i pre spolunažívanie ľudí. Život sa odohráva v dôvere a v láske voči blízkym a voči najbližším, ale predsa zachovanie istej intimity jednotlivca je potrebné. Dokonca i manželia, ktorí si dôverujú môžu pred sebou skrývať isté záležitosti. Manželstvo, v ktorom jedna či druhá stránka nemôže mať tajomstvo pred druhým, môže sa stať manželstvom bez vzájomnej úcty a dôvery. Súvisí to i s osobnou integritou a dôstojnosťou. Samozrejme, že pod tajomstvom sa nemyslí klamstvo.

Rozdelenie tajomstva:

Prirodzené t. – nie je viazané zmluvou, záväzkom, ale vyplýva z povahy vecí. Zverejnenie, prezradenie by spôsobilo škodu – materiálnu alebo duchovnú. Môže ísť o prezradenie nejakej chyby alebo previnenia z minulosti.

Prisľúbené t. – sľub sa pridá k predchádzajúcemu a teda k prirodzenému tajomstvu. Sľub, že zachovám tajomstvo.

Zverené t. – (aj priateľské alebo príbuzenské) Jeden zveruje tajomstvo druhému a dotyčný ho neprezdá tretej osobe. Záväzok je výslovný alebo zahrnutý. Takýto typ záväzku existuje v prípade profesionálneho tajomstva. Ľudia ich zverujú druhým osobám, pretože vedia, že ich úrad alebo vykonávaného povolanie zaväzuje zachovať tajomstvo. Napr. lekár, advokát, predstavený, kňaz. Zachovať toto tajomstvo si vyžaduje osobná dôstojnosť zdôverujúceho sa, spoločné dobro – keďže bez tohto tajomstva by sa ľudia nezverili. Najprísnejšie profesionálne tajomstvo je spovedné tajomstvo.

Ďalšie rozdelenie tajomstva sa vzťahuje na rozličné oblasti života, v ktorých treba zachovať prirodzené alebo profesionálne tajomstvá: listové tajomstvo, bankové tajomstvo, priemyselné; emailové, ...telefónne. Zachovanie tajomstva má byť splnené aj za cenu prinesením osobnej obeť.

Kedy je dovolené odhaliť tajomstvo/dokonca povinné

Má sa odhaliť iba kompetentným osobám a iba v potrebnej miere (napr. učiteľ rodičom a pod.). Niekedy treba žiadať súhlas, alebo presviedčať osobu, aby sama vyzradila tajomstvo. Dôvody na prezradenie tajomstva: spoločné dobro; dobro tretej osoby; dobro osoby, ktorej sa tajomstvo týka; dobro toho, kto sa o tajomstve dozvedel;

MÉDIÁ A PROSTRIEDKY KOMUNIKÁCIE

Hoci KKC spomína zodpovednosť mediálnych tvorcov voči ich divákovi, poslucháčovi a čitateľovi, vieme, aká je realita. Nakoľko ich práca slúži spoločnému dobru, je často diskutabilná. Rovnako býva médiami narúšaná i dôstojnosť a právo na česť. Výstižnou charakteristikou je nóta Apoštolskej penitenciárie o nedotknuteľnosti svedného tajomstva, ktorá sčasti spomína aj oblasť informačných médií. Verejnej mienke sa príliš často predkladajú informácie rôzneho druhu, týkajúce sa aj tej naj dôvernejšej a najtajnejšej sféry, čo sa nevyhnutne dotýka aj života Cirkvi, pričom vyvolávajú – alebo aspoň podporujú – unáhlené úsudky, protiprávne a nenapraviteľne poškodzujú dobrú povesť druhých, ako aj právo každého človeka chrániť si svoje súkromie (porov. kán. 220 CIC). V tejto situácii nám znejú zvlášť aktuálne slová svätého Pavla Galat'anom: „*Lebo vy ste povolani pre slobodu, bratia, len nedávajte slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske!... Ale ak sa medzi sebou hryziete a žeriete, dajte si pozor, aby ste sa navzájom neponičili.*“ (Gal 5, 13 – 15).⁴

V súvislosti s médiami a celkovo s vplyvom na široké masy je nutné spomenúť manipuláciu verejnej mienky. Ide o ovplyvňovanie a deformovanie informácií, ktoré sa robí za účelom vytvorenia nepravdivého obrazu o ľuďoch, inštitúciách alebo situáciách. Pred rokom 1989 bola verejná mienka manipulovaná prostredníctvom cenzúry. Cenzúra zastavovala tok informácií, ktoré boli vyhodnotené ako nevhodné. Dnes je tok informácií slobodný, ale to ešte nie je zárukou ich kvality a hlavne pravdivosti. KKC učí, že tvorcovia médií majú zodpovednosť voči svojim divákovi, poslucháčovi a čitateľovi. Mediálne informácie majú slúžiť spoločnému dobru, preto majú mať pravdivý obsah. Pri získavaní a hlavne zverejňovaní pravdivých informácií sa musia rešpektovať mravné zákony, legitímne práva a dôstojnosť človeka. (Porov. KKC 2493 – 2499). Spoločenské komunikačné prostriedky majú prispievať k budovaniu spravodlivého, slobodného a solidárneho sveta. Médiá sa častokrát používajú ako zbrane na ideologické trenice alebo s cieľom dosiahnuť čo najvyššiu sledovanosť a predaj. Pritom sa vzdávajú akýchkoľvek morálnych zásad a stávajú sa prostriedkami, ktoré ľudí zavádzajú a robia ich závislými.

Dar reči, ktorý sme dostali od Darcu všetkých darov, nech je pre nás prostriedkom, aby sme ho využívali v duchu pravdy a lásky voči Bohu i voči našim bližným.

Odporúčanie: prečítať si a premeditovať text z Nového zákona: Jak 3, 1-12; 4, 1-12.

Spracoval: Viktor Pardeľ

⁴ <https://www.vaticannews.va/sk/vatikan/news/2019-07/apostolska-penitenciaria-nota-nedotknuteľnost-svedne-tajomstvo.html>